

SLOVENSKÁ BANSKÁ CESTA

NÁVRH ŠPAŇODOLINSKÉHO BANÍCKEHO CECHU „HERRENGRUND“
NA ZARADENIE OBJEKTOV DO PROJEKTU.

Počiatky ťažby medi na Španej Doline je možné sledovať od eneolitu. Najväčší rozvoj ťažby nastal v roku 1494, kedy celú oblasť získala Thurzovsko-Fuggerovská spoločnosť. Progresívne metódy ťažby a spracovania rudy rozvinuli medzinárodný obchod s meďou. Ťažba vrcholila v 16. a 17. storočí. Z tohto obdobia sa ešte zachovalo niekoľko objektov, ktoré je nutné uchovať pre budúcnosť a využiť ich pre turistický ruch – poznávaciu turistiku.

1. Náučný banický chodník

Občianske združenie PERMON, v spolupráci s obcou Špania Dolina, za pomoci predvstupových fondov vybudovali Náučný banický chodník. Chodník bol pre verejnosť sprístupnený 24. apríla 2006. Prehliadka trvá 2½ hodiny, prechádza intravilánom a extravilánom obce a spája najdôležitejšie pamätihodnosti Španej Doliny. Každé z 10-tich zastavení má namaľovanú informačnú tabuľu a textovú časť v slovenčine a angličtine. Je vydaný textový angl.-slov. sprievodca a pripravuje sa rozšírené vydanie vo viacerých jazykoch. Ponuka návštevy chodníka školám, ktorú sme zahájili v máji minulého roku, taktiež prispieva k poznaniu a upevňovaniu národnej hrdosti mladej generácie.

Otvorením a mediálnou propagáciou Náučného banického chodníka sa jednoznačne zvýšil počet turistov prichádzajúcich na Španiu Dolinu.

Šachta Ludovika - otvorenie banského chodníka

Halda Maximilián - výhliadka

2. Denná (Cisárska) štôľňa

Vchod do štôľne sa nachádza v centre Španej Doliny. Jedná sa o múranicu elipsovitého tvaru.

Prístupných je 60 metrov. Stav výmurovky je v 40-tich metroch narušený tlakom z boku.

Po dne tečie voda v objeme cca 0.3 l za sec. Objekt si vyžaduje prieskum, posúdenie statiky, prípadne sanáciu tlakov. Položenie drenážnej rúry v priemere cca. 10 cm a navážku štrku vo výške 20 cm.

Objekt by mohol slúžiť pre nenáročných turistov a deti, ktorí chcú vidieť štôľňu, ale nemajú čas a chuť prekonávať väčšie vzdialenosti.

Štôľňa Mann na Fajtlovej je ďalšou zastávkou banického chodníka, sekaná do skaly s pôvodnou, drevenou výdrevou. Po dne tečie voda rovnako ako v Cisárskej štôľni, preto by vyžadovala rovnakú úpravu plus zregulovanie odvodného jarku. V informačnom stredisku by bolo uložených 20 kompletov (prilba, plášť, akumulátorová baterka, alternatívne, gumové čizmy). Návštevníkov by sprevádzal sprievodca.

Denná (Cisárska) štôľňa

Štôľňa Mann - Fajtlová

3. „Horná“ Ludvika – šachta

Ďalšou zastávkou Náučného baníckeho chodníka je objekt šachty Ludvika. Jedná sa o jeden z najlepšie zachovaných objektov tohto druhu na Slovensku: Kamenné murivo stavby je ešte stále v relatívne dobrom stave sú zachované všetky obvodové múry. Drevené podlahy, stropy a strecha sa žiaľ nezachovali.

Šachta bola hlboká temer 400 m. Pracovalo v nej obojsmerné ťažné vodné koleso o priemere 12m.

Dobre je zachovaná vodná štôľňa, ktorá odvádzala použitú vodu od vodného kolesa.

Pomerne zachovaný je aj fragment podstavca vodného náhonu do strojovne a časť kamenného žľabu, ktorý sem privádzal vodu z unikátneho špaňodolinského vodovodu.

Bol vykonaný prieskum, rozpracovaný je návrh na záchranu objektu, vyhotovená je animácia šachty Ludvika, v reálnej mierke, a plne funkčná.

Previedla sa čiastočná konzervácia muriva, a vyčistenie okolia objektu.

Využitie objektu pre poznávaciu turistiku si vyžaduje:

- privedenie elektrickej energie
- dostavanie chýbajúceho muriva
- zastrešenie
- strešné drevené ríny na zber dažďovej vody
- zásobník na dažďovú vodu
- drevené vnútorné časti
- ťažné zariadenie - vodné koleso
- osvetlenie šachty, inštalácia točitého schodišťa - do hĺbky 10m
- sprístupnenie a zabezpečenie štôľne vedúcej do strojovne
- sociálne zariadenie
- parkovanie okolia (možnosť výstavby malého amfiteátra)

Etapy:

V I. etape je možné v priestore inštalovať audiovizuálnu techniku a prezentovať už hotový virtuálny program na projekčné plátno, v mieste strojovne, kde bolo umiestnené vodné ťažné koleso.

V II. etape je možné sprístupniť pre návštevníkov vodnú štôľňu a pohľad do osvetlenej šachty.

V III. etape je možné urobiť repliku celého ťažného zariadenia.

4. „Dolná“ Ludvika - stupa

Momentálne sú to narušené pôvodné haldy, v pozadí lesom pohltenej ruiny banských technických budov.

Pod bagroviskom vedie odvodňovacia štôľňa z „Hornej“ Ludviky, z ktorej stále vyteká voda.

Bagrovisko by bolo vhodné prestavať na vodný rezervoár – tajch.

Voda by sa mohla čerpať z podzemia čerpadlom.

Sparkovať okolie (altánok, miesta na posedenie, soc. zariadenia).

Vodná nádrž by rozhodne prospela rozvoju turizmu, ktorý momentálne trpí nedostatkom možnosti kúpania. Voda na Dolnej Ludvike by otvorila ďalšie možnosti, napr. výstavbu bylinných kúpeľov v areáli zrúcanín Dolnej Ludviky, ako dedičstvo histórie kúpeľného domu, ktorý kedysi stál na Špaňodolinskom námestí (ŠÚBA inv.č.552 spis z 27.6.1739). Kúpeľ a bylinné „náplasti“ boli vždy súčasťou liečebných procedúr banských felčiarov.

5. Banský dopravný prekop Špania Dolina - Piesky

V západnom cípe areálu Rudných baní, š.p. sa nachádza vstup do 1800 metrového dopravného prekopu Špania Dolina - Piesky. V strednej časti, na úseku asi 40-tich metrov, nie je prechod vystužený oceľovou výstužou. Voda je oddrenovaná rúrami v pochôznom štrkovom lôžku. Úzkokoľajná dráha je zachovaná, až na úsek 180 metrov, na strane Pieskov, kde chýbajú koľajnice. Chýba elektrický rozvod.

Objekt je možné využiť pre náročnejších turistov.

V I. etape je nutné na oboch stranách opatriť prekop otváracou mrežou, oddrenovať vstupy asi na 25-tich metroch drenážnymi rúrami a naviezť štrk, aby sa umožnil vstup do objektu.

V II. etape je možno prekop sprístupniť pre peších turistov so sprievodcom.

Pri vstupe je treba vybudovať miestnosť na skladovanie ochranného oblečenia a prezliekareň pre 20 členné skupiny a sociálne zariadenia.

V III. etape je možné uvažovať o zavedení koľajovej dopravy banskou železničkou, čo znamená elektrifikovať prekop, dobudovať remízu a vybudovať depo.

Keď sa elektrina a turisti dostanú na Piesky, je možné rozvíjať turistické projekty i v tejto lokalite.

Vstup od Španej Doliny a od Pieskov

Kaplnka na Pieskoch

6. Múzeum medi, ťažba medi na Španej Doline od čias predhistorických až do čias vyčerpania ložísk - do roku 1888

(obdobie pred 1255, obdobie od 1255 do 1493, Thurzovci-Fuggerovci a ich mediarsky podnik 1493 – 1546, Erárne spravovanie baní 1546 – 1888)

Múzeum by malo sústrediť artefakty súvisiace s ťažbou medi tak, aby tvorili kontinuálny obraz o ťažbe a spracovaní od eneolitu až do obdobia zániku. Súčasťou múzea by mohli byť aj vyššie spomínané objekty od 1 po 5.

Múzeum by mohlo vzniknúť (varianty v poradí od najlacnejšej):

1. variant: v budove zrušenej školy v centre obce. Vyžaduje rekonštrukciu budovy t.j. prvé poschodie, dobudovanie podkrovných priestorov, rekonštrukciu strechy, rozšírenie kapacít sociálnych zariadení plus ČOV.
2. variant: stavba novej budovy v historickom centre.
3. variant: rekonštrukcia budov bývalej úpravne rúd, alebo strojovne v areáli Rudných baní š.p.

Tieto budovy však zápasia s problémom vysokej environmentálnej záťaže čo by si vyžadovalo najprv nákladnú dekontamináciu budov - do hĺbky 1m sú nadlimitné množstvá arzenu, medi, antimónu a ortuti. V obvodočných múroch je kontaminácia do výšky 1,5 m a zasahuje do hĺbky 2 cm omietky.

(Zdroj – prieskum ENVIGEO 2005, Mgr. Z. Mészárosová). Statické zabezpečenie by bolo nutnosťou, a až potom by sa mohlo začať uvažovať o rekonštrukcii. Preto sa ukazuje zrejme logickejšie budovy asanovať, odstrániť kontamináciu a vybudovať na ich mieste úplne nové objekty.